

A sikárgyöker termelése a delibláti homokpusztán.

Közli: *Ajtay Jenő* m. kir. főerdőmérnök.

Az Erdészeti Lapok januári füzetében ismertettem a homokpuszta egyik háborus terményét, a szappangyökeret. Jelen alkalommal a delibláti homokpuszta egy másik — szintén háborus — terményét, a sikárgyökeret és annak feldolgozását fogom leírni.

A leírandó növény tudományos neve *Andropogon Gryllus L. sikárfű* (*Chrysopogon Gryllus [L.] Trin, Pollinia Gryllus [L.] Spr.*), amit külön kell hangsúlyoznom, mert a Révai Nagy Lexikona I. kötetében az *Andropogon Ischaemum L.* neve össze van zavarva növényünkkel, *Andropogon Ischaemum* neve alatt az *A. Gryllus L.* van leírva. Sajnálatos, hogy ilyen ismeretterjesztő műbe ekkora hiba csuszhashék be.

A növény a delibláti homokpusztán igen nagy mennyiségben fordul elő. Csak a már kötöttebb homokon telepszik meg. Szára mellmagasságot ér el. Tövén sok levélhüvely van, melyekből dús levélzet fejlődik. A levelek nem felfelé állók, hanem inkább szétterülő, 2—3 milliméter szélesek, jó marhalegelőt adnak. Virágzata buga, melynek 10—12 ága van. Virágja háromporzós. Magjának toklása alul görbe áralaku tüben végződik, melylyel a talajba, sőt igen kellemetlenül az ember ruhájába bőrig is be tud furakodni. A botanikusok megjegyzik, hogy kalászkái tövükön sárgás fénylő szőröktől bojtosak és azt mondják: innen kapta a növény a német *Bartgras* és *Goldbart* elnevezéseket. A gyökérzet a gyökfőből több szállal indulva részben 45 fokú szög alatt, részben pedig függőlegesen hatol a talajba, elér 40—50 cm hosszúságot, kissé hullámos, de vastag szálú és aranysárga színű.

Én azt hiszem, a német *Bartgras* és *Goldbart* elnevezés népies és nem a kalászkák tövén lévő sárgás szőröktől, hanem a növény gyökérzetének alakjától és színétől ered. Ha ugyanis a növénytöveket körülássuk és az egész növényt — üstökénél fogva — gyökerestől kihuzzuk (amint a gyökér ásása történni szokott), az egész gyökérzetnek jól fésült szakáll alakja és aranysárga színe van.

A növény évelő és homokunkon jellegzetesen csomónként, néhol zombékszerűen fordul elő, de nem nedves, hanem száraz

talajon. Vannak igen öreg sikártövek, melyek sok gyökfőből állanak. Ezen gyökfők körben vannak elhelyezkedve és dus levélzettel borítva. Innen a zombék alak. Az öreg tövek gyökérszálai kissé törékenyek, a fiataloké rugalmasabbak. A növény levelei tavasszal és nyár elején kitűnő marhalegelőt nyújtanak, őszi felé azonban élesek, a marha nem szívesen legeli mindaddig, míg az első dér meg nem csipi őket. Ettől kezdve szárazon is jó szükséglegelőt szolgáltatnak. A szár oly durva szalmáju, hogy takarmányértéke egyáltalában nincs.

Maga a sikárgyökér külön még nem volt a homokpusztán értékesítve, hanem csak (az *Andropogon Ischaemum* L.) a fenyérgyökérrel keveredetten jutott a kereskedelembe. A háború következtében a kórházak és egyéb katonai intézeteknél surolókefékben és seprőkben óriási szükséglet állott be. Ezeknek a cikkeknek az ára felszökött, sőt a békeidőben „Mexicaner Wurzel“ név alatt importált gyökérből készült surolókeféket egyáltalában nem lehetett kapni. A kezevérai fogolygyűjtő állomás parancsnoka, *Wolf* Manó tartalékos főhadnagy a delibláti homokpusztán nagy mennyiségben előforduló sikárgyökérről értesülve, arra a gondolatra jött, hogy a felügyelete alá helyezett hadifoglyokkal keféket gyártat. Gyökérmintát kért, kísérletet tett, távbeszélőn megtárgyaltuk az ügyet, bejártuk a területet, kiszemeltük a termelési helyet és a szabadban a gyökér kiásával foglalkozó hadifoglyok jó elhelyezésének, őrzetének valamint élelmezésének kérdését megoldva, az üzem megindult. *)

A szerb hadifoglyok erős nyaku és széles élű irtókapákkal 40—50 cm mélyen körülortják a sikárfű gyökérzetét, üstökénél fogva gyökérszálakkal együtt kitépik a laza homokból az egész tövet és a földre hanyatfektetett kapa élén ide-oda huzogatással lemetszik a gyökfejeokről a gyökérszalakat. A nyert 30—50 cm hosszú gyökérszalakat kemény fából hullámos fogazással (rovátkosan) készült kézi mángorlókon megmángorolják. Ezen művelet célja a gyökérszálak héjának eltávolítása. Az így megtisztított gyökér mérlegre kerül és métermázsánsként 85 K tóár mellett a fogolytábor

*) A fenyérgyökér *Andropogon ischaemum* L. újabb értékesítésének kérdése még nincs teljesen megoldva. Mihelyt az időszerűvé válik, nem fogom elmulasztani ismertetését. Szerző.

tulajdonába megy át, beszállítatik Kevevára (Temesmegye) a fogolytáborban berendezett és — különösen kezdetben — nagyon primitív eszközökkel felszerelt katonai kefégyárba. Ott a gyökeret a törékenység csökkentése céljából megfőzik és így puhított állapotban kefékké kötik. Gyártanak nyeles és nyél nélküli suroló keféket, ujabban pedig nagymennyiségű szobaseprőt. Mindezek kefefestől, nyelestől együtt, mind ott helyben, a fogolytáborban készülnek és ezer meg ezer számra küldetnek szét a katonai kórházakba. A fogolytábor 1916. augusztus óta 13.500 drb. surolókefét és 13.700 drb. szobaseprőt gyártott. Nem győzi a nagytömegű megrendeléseket kielégíteni. Utóbbi időben már famegmunkáló gépeket is rendelt (nyelek és kefefejek készítésére) és a foglalkoztatott hadifoglyok létszámának emeléséhez kell folyamodnia.

A homokpuszta 1916. augusztus óta sikárgyökérből már 3463 K 75 f tőár jövedelmet nyújtott.*) Itt is kellett a kezdet nehézségeivel küzdeni, de a fogolytábor parancsnokának, Wolf Manó tartalékos főhadnagynak élelmessége és szorgalma, valamint a kefekötésnél munkavezetőként alkalmazott őrmesternek ügyessége mindent legyőzött. Czészerű volna az üzemet oly irányban fejleszteni, hogy a békés viszonyok helyreállása után egy hazai kefégyár alapját képezze. A czélszerűségeen kívül szükséges is ezen honi iparág megerősítése, mert a homokpuszta sikárgyökér tekintetében majdnem kimeríthetetlen s minthogy mindig a már megerősödött tövek képezik a használat tárgyát s a fiatalabbak megmaradnak és terjednek, a növény kipusztulásától nem kell tartani. Ásása a homokkötés szempontjából sem jár kárral, mert csak 0.4—1 m² nagyságu foltokon lazul meg a homok s ezek hamar legyepesednek. A szappangyökér elszórt előfordulása miatt hozama holdszámra nem állapítható meg.

*) Az ujabban termelt szappangyökér 87.294 K 72-f-ért kelt el, méter-mázsánként 205 K 78 f-ért.

